

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ ІЗ СУЧАСНІСТЮ

8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т./ В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 1. – 654 с.
9. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т./ В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 3. – 669 с.
10. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т./ В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 5. – 600 с.

Надточій І. Ю.*

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО ЯК ЗАСОБУ АКТИВІЗАЦІЇ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

У статті розглянуто шляхи реалізації педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського як засобу активізації творчих здібностей учнів, основні завдання виховання творчої особистості.

У сучасній освіті одне з основних завдань – виховання творчої особистості.

Школа має сприяти створенню умов для пошукової, дослідницької реалізації можливостей молоді. Учні повинні вміти надавати відповідний контекст новим ідеям і знанням, усвідомлювати – критично, творчо та плідно – ту частину відомостей, з якою вони стикаються. Професійна майстерність учителя допоможе їм орієнтуватися у великому потоці інформації, застосовувати вміння та навички, що з успіхом можна використовувати на практиці. Тому формування творчих здібностей учнів сьогодні – досить актуальне. Адже В. О. Сухомлинський зазначав, що «...без творчого життя особистість не може бути вихованою, без творчості немислимимі духовні, інтелектуальні, емоційні, естетичні взаємовідносини» [1, с. 26].

Мета статті – розглянути методи використання педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського у процесі активізації творчих здібностей учнів.

Постійний інтерес до творчої спадщини В. О. Сухомлинського пов'язаний із її багатоаспектністю, різноплановістю, гуманістичною спрямованістю. Досвід вітчизняного педагога має велике теоретичне й практичне значення, оскільки поєднує у собі досвід методиста, теоретика й словесника-практика.

Твори видатного педагога пройняті безмежною вірою в людину, щедрість і благородство її душі, невичерпне багатство інтелектуальних і моральних сил. Він розв'язує проблеми морального, естетичного, громадянського виховання, проблеми розумового та гармонійного розвитку. Усі ці аспекти становлять, за його переконанням, нерозривне ціле духовного світу дитини [2, с. 270].

Уся педагогічна діяльність ученого спрямовувалася на те, щоб «життєдайне джерело – багатство рідної мови – було відкрите для дітей із перших кроків їхнього життя» [2, с. 202]. На його думку, дітей потрібно спонукати до самостійної

* © **Надточій І. Ю.**

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ ІЗ СУЧАСНІСТЮ

пізнавальної діяльності, що роботу слід починати з малих років, формуючи їхню допитливість, тому сьогодні визначено головні ідеї, що розвинув В. О. Сухомлинський у своїх працях:

- розвиток творчих сил кожної окремої особистості в умовах колективної співдружності і на основі етико-естетичних цінностей, інтересів, потреб, який спрямований, зрештою, на творчу працю;

- звернення до внутрішнього світу дитини, опора на її сили, внутрішні потенції, підтримка і розвиток того здорового, що є в кожній особистості;

- розвиток ідей «радість пізнання», тобто емоційного сприйняття процесу навчання [3, с. 95].

Переконані, що розвиток творчих здібностей – справа не проста, але потрібна. Основне – це пам'ятати, що кожна дитина – індивідуальність, талановита особистість. Надзвичайно важливо навчити її бачити прекрасне, тонко сприймати навколишній світ, правильно й образно висловлювати думку. За словами В. О. Сухомлинського: «Творчість – це невід'ємні ниточки, що з'єднують серце. Щоб людина благотворно впливала на людину, затверджуйте в духовному житті колективу й особистості творчість» [4, с. 147].

Для розвитку здібних та творчо обдарованих дітей необхідно створити сприятливі морально-психологічні умови навчання. Тож мету навчальної і виховної роботи Педагог вбачав у тому, щоб кожному вихованцеві дати моральну, розумову, практичну підготовку до праці, розкрити в кожному з них індивідуальні задатки, нахили і здібності [4, с. 167].

Діти розуміють та відчувають набагато більше, ніж це здається на перший погляд. Перед ними неможливо замаскуватися, тільки відвертість кожної митті спілкування та наполеглива праця допомагають прокласти стежину до їхніх душ. Важливою ознакою такого підходу є гуманізм, увага та повага до особистості учня, позитивний запал, спрямований не лише на навчання, а й на розвиток особистості. Як зробити навчальний процес гуманним? Як викликати інтерес до навчання, любов до знань? Відповіді на ці питання, багато цінних ідей і практичних порад запозичуємо із праць видатного педагога, яким були закладені такі принципи гуманізації: пізнання багатогранності дитини; віра в її неповторність і талант; визнання природного оптимізму; обережне звернення до душі й розуму дитини, виховання самоповаги; захист людської природи, її духовного багатства; утвердження краси в природі й людини [5, с. 143].

У центр виховного процесу В. О. Сухомлинський поставив особистість. Основа його концепції – повага і довіра до дитини, визнання її унікальності та права на власний вибір, тому основна мета виховання – усебічний розвиток, важливим напрямом якого є розумове виховання, потрібне дитині не тільки для праці, а й для повноцінного духовного життя. Тож у процесі навчання учня треба спонукати до самостійної пізнавальної

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ ІЗ СУЧАСНІСТЮ

діяльності, до самоосвіти. Цю роботу слід починати з малих років, формуючи у неї допитливість. Педагог уважав, що навчання не повинно бути для дитини тягарем, а повинно бути радісною працею. Його творчі знахідки щодо навчання: «школа під відкритим небом», уроки мислення на природі, кімната думки, культ книги, свято казки [5, с. 126].

Наслідуючи В. О. Сухомлинського, учителі-словесники використовують матеріали таких казок: «Казка про народження дитини», «Казка про Людину-Пустоцвіт», «Бувальщина про Білочку і чорнокосу матір», «Казка про любов». Ці твори допомагають учням розвивати мовленнєві здібності, мовну культуру. Основне завдання філолога, за його переконанням, – це виховати у дитині любов до рідної мови. Учитель повинен зробити рідне слово основою духовного світу дитини. Адже рідна мова – одна-єдина на все життя, тому треба знати, берегти, збагачувати її. У своєму записнику В. О. Сухомлинський занотовує: «Дві рідні мови – це так само безглуздо, якби ми намагалися уявити, що одну дитину народили дві матері. У дитини є одна мати. Рідна. До смерті. До останнього подиху» [4, с. 189]. Оволодіння культурою слова є неодмінною передумовою успішного навчання й розумового розвитку дитини. Слово й думка нерозривно пов'язані. Коли учнів навчаємо висловлювати думки, вони обов'язково вдосконалюють мислення. Розуміємо, якщо діти вміють викладати свої думки, володіють рідною мовою, то вони засвоють навчальний матеріал із будь-якого предмету. Надзвичайно важливо навчити їх спостерігати: чим більше матеріалу дає пам'ять, тим більше можливостей відкривається для комбінаційної роботи фантазії. У процесі спостережень за предметами, речами, явищами у дітей виникає бажання передати свої почуття і переживання. Проводимо уроки мислення, уроки милування природою, уроки складання казок. Ця робота захоплює дітей настільки, що вони починають змагатися між собою: оформляють презентації, складають вірші, казки, зберігають виконані роботи для спільного проекту, літературних досліджень, намагаються показати більш вдалі роботи. «Через казку, фантазію, гру, через неповторну дитячу творчість – вірний шлях до серця дитини», – говорив В. О. Сухомлинський [1, с. 53]. Словесна творчість – могутній стимул духовного життя учнів, джерело натхнення в оволодінні мовою, мовленнєвою культурою, надійний засіб самовираження, самоутвердження особистості. Тому вчимо дітей мислити, відчувати, прищеплюємо власне бачення світу – це породжує потяг до розумової праці, бажання досягнути незрозуміле. Першим провідником до натхненної творчості є учитель. Його діяльність багатоганна: це й організаційно-педагогічна і науково-методична навчально-виховна робота. Слід відмітити, що В. О. Сухомлинський ніколи не розділяв виховання й навчання. На його думку, «якщо моральні естетичні, загальнолюдські якості особистості не закласти в дитинстві, то школа, як і будь-яка інша

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ ІЗ СУЧАСНІСТЮ

бюрократична машина, працює даремно: дитина дістає набір знань, великий обсяг інформації, знає, чим займатиметься після школи, але зовсім не знає турботи, поваги, щирості, дбайливості, обов'язку» [2, с. 103].

Тож і проводимо уроки спілкування, уроки позитивного емоційного заряду, уроки психологічного настрою дітей на гарні вчинки та творчу роботу. «Ми маємо справу з найскладнішим, неоціненним, найдорожчим, що є в житті, – з людиною» – говорив великий педагог [4, с. 77]. Мету навчальної і виховної роботи В. О. Сухомлинський вбачав у тому, щоб кожному вихованцеві дати моральну, розумову, практичну і психологічну підготовку до праці, розкрити в кожному з них індивідуальні задатки, нахили і здібності. «Учительська професія – це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється. Прекрасна риса – повсякчас відкривати в людині нове, дивуватися новому, бачити людину в процесі її становлення – один з тих коренів, які живлять поклонання до педагогічної праці», – зазначав В. О. Сухомлинський [4, с. 11]. Перетворюємо кожен урок у школі на урок мислення, застосовуємо пізнавальні завдання, які дають змогу сформувати й розвинути всю різноманітність інтелектуальної і творчої діяльності учнів. Пріоритетним стратегічним завданням сучасної школи стало виховання освіченої, творчої, добре адаптованої особистості, здатної повноцінно взаємодіяти із суспільством, вільно реалізувати власні здібності.

Критерій творчості – особистість дитини, її розвиток і само-реалізація. Наукові дослідження переконливо доводять, що діти мають постійно перебувати під впливом матеріальної й духовної культури рідного народу. Це потрібно передусім для більш повного розкриття їх природних нахилів і розвитку здібностей, у чому сприяє робота вчителя, який використовує педагогічну спадщину В. О. Сухомлинського як засіб активізації творчих здібностей, пізнавальної діяльності на уроках української мови та літератури, забезпечуючи організацію пошуково-дослідницької навчальної діяльності.

Педагог вестьме учнів шляхом творчого відкриття до процесу самопізнання та самовдосконалення.

Література:

1. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю. – К. : Рад. шк., 1988. – 304 с.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах. – Т. 4. – К. : Радянська школа, 1977.
3. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу. – К. : Радянська школа, 1971. – С. 95.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах. – Т. 5. – К. : Радянська школа, 1979.
5. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. – К. : Радянська школа, 1970. – С. 143.